

ПОРІВНЯЛЬНІ СТАТИСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ МАКРОСИСТЕМ

Попова Валентина Вікторівна,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки та підприємництва,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Економічний розвиток національної макросистеми (НМС), який є складним процесом, унаслідок якого відбувається перехід від одного якісного стану до іншого, вищого [1], досліджували багато науковців. У своїх працях вони намагалися визначити найбільш важливі фактори впливу на нього та узагальнити результат дії цих факторів на формування соціально-економічних показників. Спонукали їх до цих досліджень різниця між багатими і бідними країнами та загроза наростання розриву між ними.

В умовах сьогодення відмінність між багатими і бідними країнами за показником душевого ВВП досягла декількох десятків разів, а різниця у рівнях життя встановила своєрідний рекорд. З метою зменшення цього розриву на початку XXI століття на рівні ООН була проведена суттєва робота для визначення комплексу певних соціально-економічних показників, які б визначили місце країни у міжнародній системі рангів. Відповідно до цієї системи виокремлено такі ранги: багаті країни, бідні та країни з середнім рівнем добробуту. Для наближення соціально-економічного розвитку бідних країн до багатих розроблено Декларацію тисячоліття [2], в якій були сформульовані Цілі Розвитку Тисячоліття у галузі подолання бідності в економічно відсталих країнах, розроблений комплекс фінансових та організаційних заходів, окреслені чисельні показники для систематичного моніторингу прогресу у досягненні визначених цілей. Але, незважаючи на істотну фінансову допомогу бідним країнам з боку багатих, ситуація не тільки не покращилася, а навіть погіршилася: якщо у середині ХІІІ століття розрив між багатими та бідними країнами становив тільки 2 рази, то зараз він зростає настільки потужними темпами, що ця тенденція набуває загрозливих масштабів.

Приклад соціально-економічного розвитку України, підтверджений відповідними статистичними показниками, доводить наростання цього розриву навіть за останні 27 років. Непривабливо виглядає ситуація в Україні у контексті міжнародних порівнянь, особливо за правильного й обґрунтованого вибору порівняльної бази. На думку автора, найбільш вдалими країнами для здійснення міжнародних порівнянь та які, відповідно, уособлюють багаті країни, бідні та країни з середнім рівнем добробуту, є Франція, Білорусь та Польща. Ці країни були обрані з урахуванням географічного місця розташування України, демографічної складової, специфіки історії країни та ментальності громадян. А саме:

- Франція є прикладом багаті країни та класичним представником старої Європи; має сталі демократичні інститути та інституції щодо формування факторних комбінацій (праці, капіталу та природних ресурсів) та їх впливу на

функціонування економіки. Порівнянність в Україні та Франції природних і просторових ресурсів забезпечує порівнянність виробничого потенціалу;

- Польща уособлює країни Східної Європи з середнім рівнем добробуту, які тривалий час (1945-1989 рр.) перебували під впливом колишнього СРСР та в яких були частково зруйновані демократичні інститути та інституції щодо формування факторних комбінацій, а також перекручений їх вплив на функціонування економіки. Окрім того, у Польщі та в Україні порівнянна чисельність населення, яка є визначальною для місткості внутрішнього ринку та потенціалу робочої сили;

- Білорусь - одна з країн, яка представляє групу найбідніших у Європі. Вона не тільки мала з Україною спільну економічну історію та ідентичні інститути й інституції у період перебування у складі колишнього СРСР, але й багато у чому їх зберегла до цього часу. Відповідно, Білорусь має тотожний організаційно-економічний механізм управління розвитком НМС, який визначається інститутами та інституціями, що створюють бізнес-середовище у країні [3].

Кількісне порівняння результатів господарської діяльності України з обраними країнами доцільно зробити на підставі показника душевого ВВП у міжнародних доларах за поточним курсом на підставі паритету купівельної спроможності валют (ПКС) та підсумкового індексу фізичного обсягу ВВП. Такий порівняльний аналіз доводить, що Україна наразі не тільки має найгірший показник, але й втратила багато позицій порівняно з досліджуваними країнами (табл. 1, за даними [4]).

Таблиця 1.

Порівняльний аналіз душевого ВВП, 1990-2016 рр.

Країна	ВВП на одну особу населення, ПКС (міжнар. дол. за поточним курсом)		Відхилення (Україна = 1,00)		Зростання щодо 1990 р.
	1990 р.	2016 р.	1990 р.	2016 р.	1990 р. = 1,0
Україна	6763,20	8271,78	1,00	1,00	1,22
Білорусь	5399,41	18060,41	0,80	2,18	3,34
Польща	6175,23	27810,52	0,91	3,36	4,50
Франція	17640,66	41466,27	2,61	5,01	2,35

Порівняльний аналіз показує, що у 1990 р. три країни (Україна, Білорусь та Польща) мали приблизно однаковий душевий ВВП, який був менший за аналогічний показник у Франції у 2,6-3,3 раза. У 2016 р. ситуація змінилася: душевий ВВП у Франції зріс у 2,35 раза, але так і залишився найбільшим; у Польщі цей показник збільшився найбільш суттєво (у 4,5 раза) та став другим за розміром у групі досліджуваних країн, а розрив між нею та Францією за цим показником скоротився з 2,8 раза до 1,5 раза; у Білорусі душевий ВВП за цей період зріс у 3,34 раза, а розрив між нею та Францією скоротився з 3,3 раза до 2,3 раза. В Україні же душевий ВВП за цей період зріс тільки у 1,22 раза, він став найнижчим у групі досліджуваних країн; а розрив за цим показником між Україною та Францією збільшився з 2,6 раза до 5 разів. Окрім того, якщо у 1990 р. душевий ВВП в Україні був менший тільки за аналогічний показник у Франції, то

на кінець 2016 р. показник України виявився найменшим порівняно з усіма досліджуваними країнами: у 5 разів, аніж у Франції, у 3,4 рази, аніж у Польщі та навіть у 2,2 рази менший за аналогічний показник у Білорусі.

Розмір душевого ВВП зумовлений змінами індексу підсумкового фізичного зростання обсягу ВВП. Доповнення порівняльного аналізу душевого ВВП у міжнародних доларах за поточним курсом на підставі ПКС аналізом підсумкового індексу фізичного обсягу ВВП за період 1990-2016 рр. тільки підсилює негативні враження щодо ситуації, яка склалася в Україні (рис. 1). Динаміка цього індексу та його узагальнений тренд (пунктирна лінія) демонструють, що тільки в Україні він має спадний характер.

Конкретизація за країнами дає таку картину.

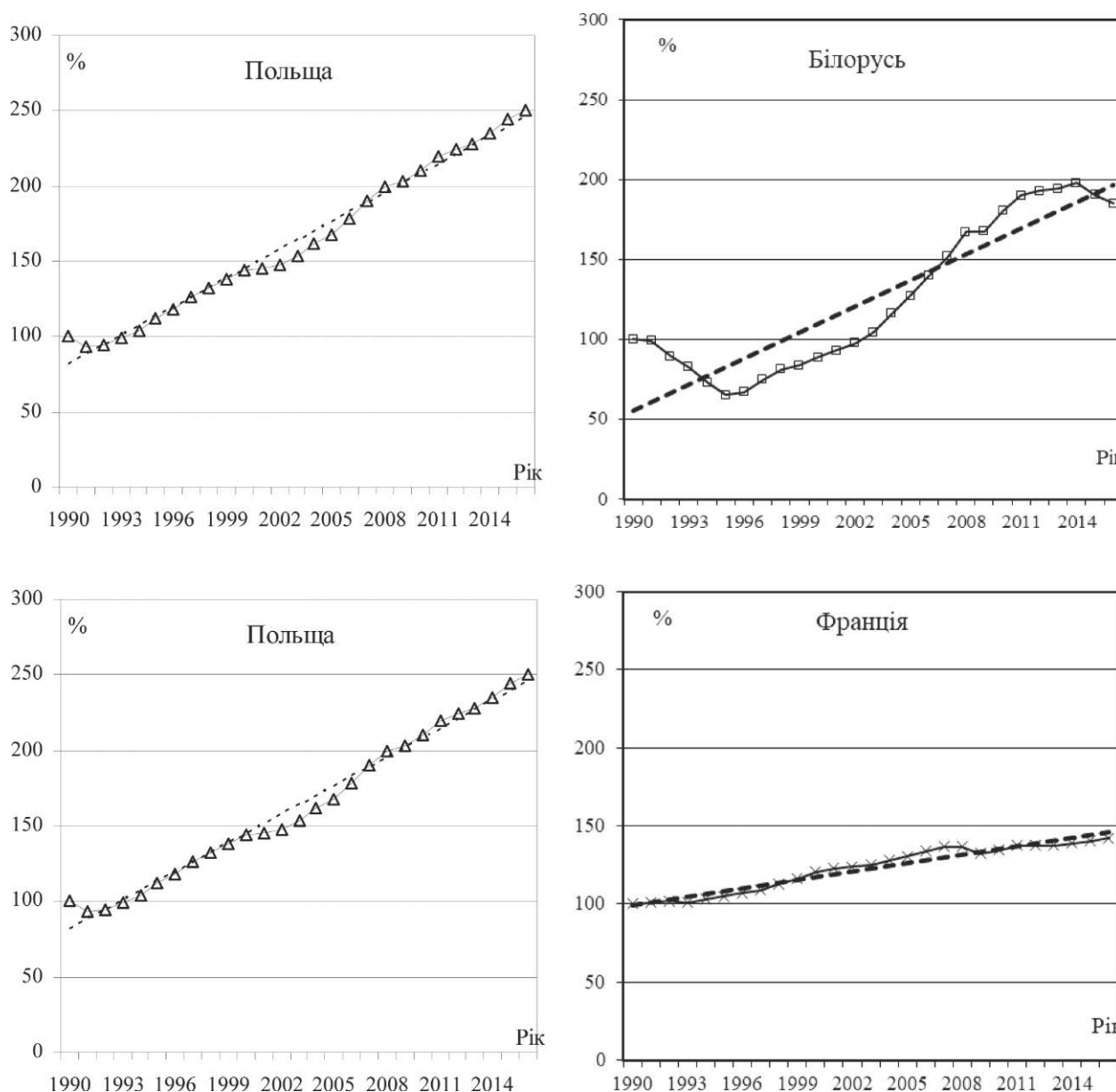


Рис. 1. Підсумковий індекс фізичного обсягу ВВП, 1990 р. = 100%

Узагальнений тренд підсумкового індексу фізичного обсягу ВВП у Польщі має найбільший кут нахилу до осі ОХ. Це означає, що Польща демонструє найбільш стрімке зростання цього показника, який на кінець досліджуваного періоду збільшився у 2,5 раза порівняно з 1990р.

Узагальнений тренд економічного зростання Білорусі має середній кут нахилу порівняно з Францією та Польщею, а підсумковий індекс фізичного обсягу ВВП у Білорусі за цей період збільшився в 1,85 раза.

Узагальнений тренд економічного зростання у Франції має найменший кут нахилу до осі ОХ порівняно з Польщею та Білоруссю, бо ВВП Франції за цей період збільшився тільки у 1,4 раза (тут і надалі слід взяти до уваги, що за абсолютним значенням ВВП Франції у 2016 р. у 5,2 раза більший порівняно з Польщею, у 26,4 раза - з Україною та у 52 раза - з Білоруссю. Розмір ВВП у 2016 р. у доларах США за поточним курсом без урахування інфляції: Україна - 93,28 млрд; Франція - 2,4655 трлн; Польща - 469,51 млрд; Білорусь - 47,43 млрд [4].

Порівняно з обраними країнами, тільки Україна не досягла рівня ВВП 1990 р. і тільки в Україні узагальнений тренд економічного зростання (пунктирна лінія) проходить майже паралельно осі ОХ та демонструє сталу тенденцію до набуття спадного характеру. Це є наслідком від'ємних середніх показників приросту ВВП за 27 років (-1,61%). Водночас зіставлення середніх темпів приросту ВВП за 27 років у групі досліджуваних країн показує, що у Франції вони становлять 1,4%, у Польщі - 3,4%, у Білорусі - 2,4%. Це означає, що розрив між Францією та Польщею стрімко скорочується; повільно скорочується також розрив між Білоруссю та Францією, хоча зростає між Польщею і Білоруссю. Україна же безнадійно відривається не тільки від Франції, але й від Польщі та навіть від Білорусі; що і доводить довгостроковий тренд економічного зростання.

В Україні був період (2000-2007 рр.), коли довгостроковий тренд її розвитку почав демонструвати додатну динаміку. Але економічне зростання цих років так і не перетворилося у сталу довгострокову тенденцію, бо його підґрунтям була сприятлива кон'юнктура на світових ринках для продажу продукції сільськогосподарського призначення та металургійної галузі, на яких спеціалізувалась Україна у зовнішній торгівлі, а також екстенсивні фактори внутрішнього зростання, що фактично себе вичерпали.

Як показало дослідження, нехтування якісними складовими не тільки суперечить визначенню економічного розвитку з позиції діалектики, а й унеможлиблює зростання його кількісної складової, оскільки економічний розвиток є узгодженим процесом якісно-кількісних змін. Відповідно, для виходу на додатні темпи приросту ВВП та подолання від'ємного нахилу узагальненого тренда економічного зростання доцільно підключити якісні фактори економічного розвитку у сфері інститутів та інституцій, інвестицій та інновацій, розробити дієву та ефективну систему захисту внутрішнього ринку та вітчизняного виробника з наданням пріоритетів галузям з високим потенціалом щодо створення валової доданої вартості.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з додатками, доповненнями та СД) / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел.]. - К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. - 1736 с.
2. Показатели для мониторинга прогресса в достижении Целей в области развития, сформулированных в Декларации тысячелетия: Определения, обоснования, понятия, источники. - Нью-Йорк : ООН, 2006. - 114 с.
3. Попова В. В. Організаційно-економічний механізм управління розвитком національної макросистеми: архітектоніка та методологія статистичного оцінювання : [монографія] / В. В. Попова. - К. : ВПД «Формат», 2008. - 488 с.
4. Показники світового розвитку, Валовий внутрішній продукт, Світовий банк [Електронний ресурс] - Режим доступу : https://www.google.com.ua/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&met_y=ny_gdp_mktp_cd&idim=country:UKR:BLR:SYR&hl=uk&dl=uk#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nslm=h&met_y=ny_gdp_mktp_cd&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=region&idim=country:UKR:BLR:POL:FRA&ifdim=region&hl=uk&dl=uk&ind=false

УКРАЇНА ТА ЇЇ ДЕРЖАВИ-СУСІДИ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНЯ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ

Потапова Марина Юрївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри статистики,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Одним із важливих показників, що характеризують рівень щастя людей у різних країнах є розмір їх доходу. Проте проведені у США дослідження показали, що більш високий рівень доходів істотно впливає на загальний рівень щастя людини тільки в рамках \$ 75,000 доходу на рік. Люди, які мають дохід, вищий за цей рівень, вже не так пов'язують гроші та щастя [1].

Заробітна плата є основним джерелом існування для багатьох громадян у нашій країні. Її розмір визначається великою кількістю факторів, як-то: умовами роботи, її складністю, професійними і діловими якостями працівника. Серед проблем, пов'язаних з організацією заробітної плати в Україні сьогодні, виділяють такі: низький рівень оплати праці, її тінізацію, незадовільну галузеву, регіональну та професійну (кваліфікаційну) диференціацію, невідповідність розміру оплати праці рівню кваліфікації працівника тощо [2].

За твердженням соціологів, половина заробітку українець витрачає на харчі, тоді як англієць витрачає на продукти і безалкогольні напої тільки 9%, німець - 12%. Унаслідок постійного підвищення ціни в Україні наблизилися до європейських, що не можна сказати про співвідношення українських та європейських зарплат [3]. За даними Європейської економічної Комісії (ЄЕК) ООН, яка наводить інформацію щодо розміру заробітних плат у єдиній валюті